

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁽¹⁾

Η. Ε. ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑ⁽²⁾ & ΧΡ. Ε. ΣΤΟΦΟΡΟΥ⁽³⁾

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης αλλά και της διάρθρωσης της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης στην Ελληνική οικονομία, αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα, τόσο για τη χάραξη γενικότερης οικονομικής πολιτικής όσο και την υιοθέτηση επιχειρηματικής στρατηγικής. Η εγχώρια ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη αποτελεί σημαντικό τμήμα της συνολικής δαπάνης της Ελληνικής οικονομίας. Εκτιμάται ότι το μέσο ποσοστό της ως προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν την τελευταία δεκαετία προσεγγίζει το 75% (European Commission, 2001)⁽⁴⁾. Το ποσοστό αυτό υπερβαίνει τα αντίστοιχα που καταγράφονται στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις ΗΠΑ. Οι τάσεις που διαμορφώνονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα προδιαγράφουν σταδιακή μείωση αυτού του ποσοστού με ταυτόχρονη άνοδο των επενδυτικών δαπανών. Εξακολουθεί όμως η κατανάλωση να παραμένει το σημαντικότερο τμήμα του ΑΕΠ από την πλευρά της δαπάνης.

Στόχοι του παρόντος κειμένου, αλλά και της ευρύτερης εργασίας στην οποία εντάσσεται, είναι η χαρτογράφηση του καταναλωτικού προτύπου του “μέσου” Έλληνα καταναλωτή, η εκτίμηση των αντιδράσεων (ελαστικότητων) του καταναλωτή σε μεταβολές των τιμών (αγαθών και υπηρεσιών) και του διαθέσιμου εισοδήματος και τέλος, με βάση τις εκτιμημένες ελαστικότητες, η προβολή του πιθανού καταναλωτικού προτύπου βάσει ρεαλιστικών υποθέσεων (σεναρίων) για τη μελλοντική εξέλιξη του διαθέσιμου για κατανάλωση εισοδήματος και των σχετικών τιμών αγαθών και υπηρεσιών.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονισθούν τα εξής: (α) η ανάλυση, ως επί το πλείστον, πραγματοποιείται σε όρους ποσοστών συμμετοχής της δαπάνης (μεριδίων) των επιμέρους κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών στη συνολική ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη που διευκολύνει την παρουσίαση της διάρθρωσης της καταναλωτικής δαπάνης και (β) η ανάλυση του παρόντος κειμένου περιορίζεται στην εξέταση του βασικού συστήματος κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης (1ο επίπεδο) που περιλαμβάνει τις κύριες κατηγορίες καταναλωτικής δαπάνης αγαθών και υπηρεσιών (main aggregates)⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Το παρόν κείμενο αποτελεί σύνοψη τμήματος ευρύτερης μελέτης που εκπονήθηκε από το Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών [βλέπε, Η. Ε. ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑΣ ΚΑΙ ΧΡ. Ε. ΣΤΟΦΟΡΟΣ (2002), *Εξελίξεις και Προβλέψεις της Ιδιωτικής Κατανάλωσης στην Ελλάδα*, Οικονομικά Θέματα, Αρ. 10, Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα].

⁽²⁾ Ερευνήτρια, Τμήμα Οικονομικής Συγκυρίας, Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών και Υποψήφιος Διδάκτωρ, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

⁽³⁾ Λέκτορας, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

⁽⁴⁾ European Commission, (2001), *Consumers in Europe: Facts and Figures 1996–2000*, Eurostat.

⁽⁵⁾ Η ευρύτερη μελέτη που πραγματοποιήθηκε εξετάζει περίπου 45 κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίες κατανέμονται σε 11 επιμέρους συστήματα ζήτησης τα οποία συνδέονται μεταξύ τους στο πλαίσιο ενός “δένδρου χρησιμότητας”.

2. ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΒΕΒΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται και αναλύεται η πορεία και η διάρθρωση της καταναλωτικής δαπάνης του συνόλου των ελληνικών νοικοκυριών καθώς και οι κυριότεροι οικονομικοί, κοινωνικοί και δημογραφικοί παράγοντες που την προσδιορίζουν⁽⁶⁾.

Γενικότερα, οι βασικότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες της τελικής ζήτησης θεωρούνται: το οικονομικό περιβάλλον (παραγόμενο εθνικό προϊόν, πληθωρισμός, επιτόκια, κ.λπ.), οι κοινωνικοί και δημογραφικοί παράγοντες (γήρανση πληθυσμού, εκπαιδευτικό επίπεδο, δομή του νοικοκυριού, κ.λπ.), οι τιμές αγαθών και υπηρεσιών, το διαθέσιμο για κατανάλωση εισόδημα, η επέκταση της καταναλωτικής πίστης, οι καταναλωτικές προτιμήσεις, οι καταναλωτικές συνήθειες, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά αγαθών και υπηρεσιών, οι δομές των αγορών και λοιποί παράγοντες (κρατική συμμετοχή, καταναλωτική πληροφόρηση, κ.λπ.). Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων σε μεγάλο βαθμό διαμορφώνει την καταναλωτική συμπεριφορά, το ύψος της καταναλωτικής δαπάνης, καθώς και τον επιμερισμό της στα επιμέρους αγαθά και υπηρεσίες.

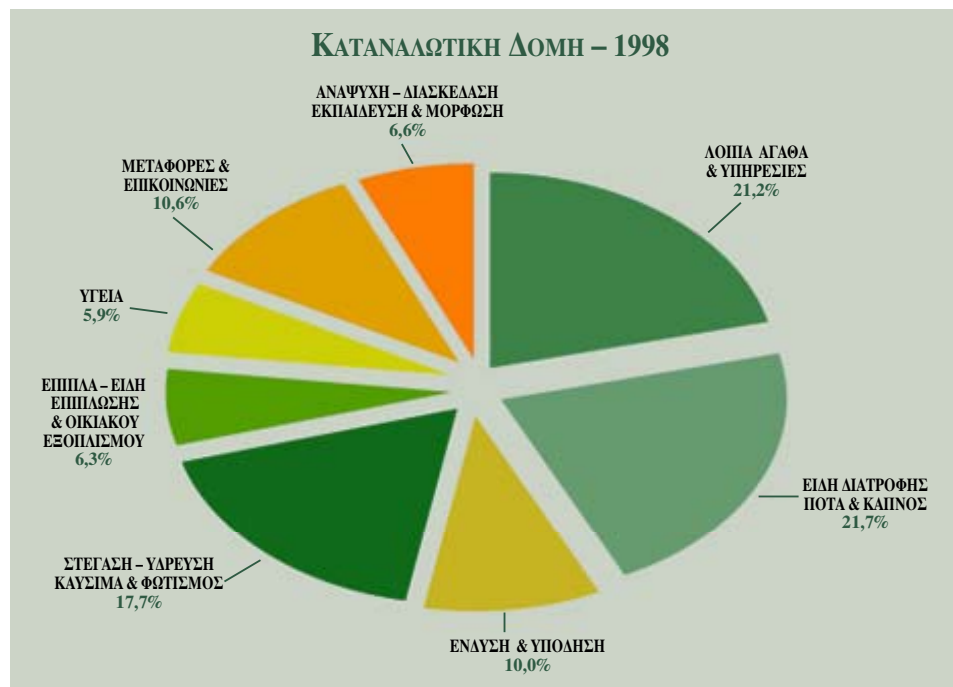
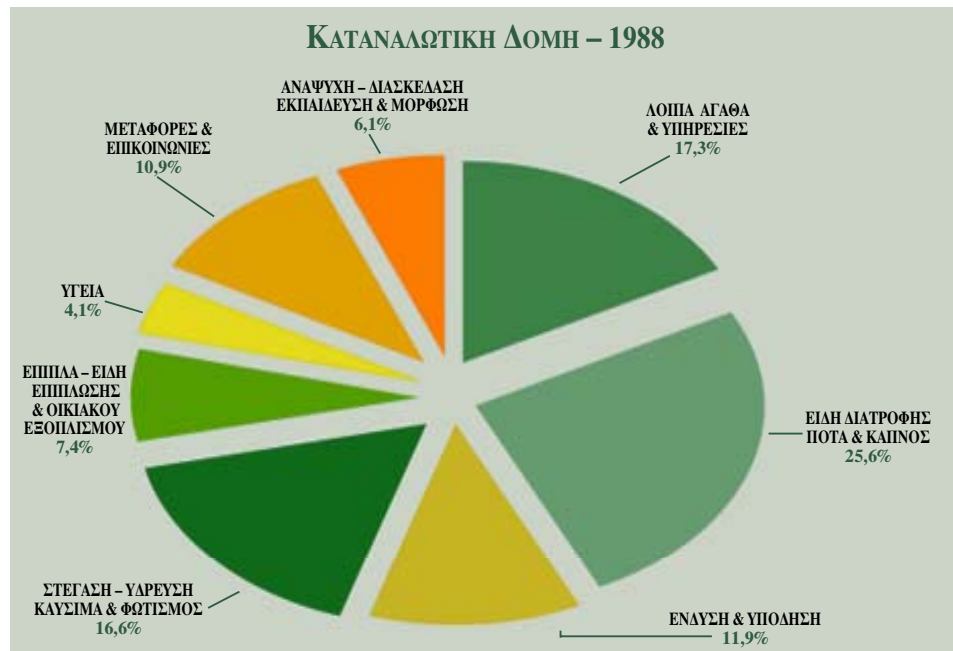
Από τα διαθέσιμα εθνικολογιστικά στοιχεία καταναλωτικής δαπάνης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι, η μέση κατά κεφαλήν πραγματική καταναλωτική δαπάνη παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ (European Commission, 2001). Συγκριτικά, η Ελλάδα εξακολουθεί να εμφανίζει ένα από τα χαμηλότερα επίπεδα κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης μεταξύ των χωρών της ΕΕ μολονότι, τα τελευταία χρόνια καταγράφεται σχετικά υψηλός ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από το μέσο ευρωπαϊκό. Ειδικότερα, κατά την τελευταία πενταετία η καταναλωτική δαπάνη στην Ελλάδα παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση με ρυθμό 3% περίπου, που συνδέεται άμεσα με τον υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας αλλά και τη σημαντική επέκταση της καταναλωτικής πίστης. Ο αντίστοιχος ρυθμός μεταβολής για το σύνολο της ΕΕ είναι της τάξης του 2,4% ενώ στις ΗΠΑ προσεγγίζει το 3,8%.

Από την ανάλυση των δεδομένων (βλέπε, Διάγραμμα 1) προέκυψε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης στην Ελλάδα κατανέμεται στην κατηγορία δαπανών Ειδών Διατροφής, Ποτών (Αλκοολούχων και μη) και Καπνού (δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες για φαγητό εκτός οικίας) σε ποσοστό 21,7%, καθώς και της κατηγορίας των Διαφόρων Αγαθών και Υπηρεσιών (περιλαμβάνονται οι δαπάνες για φαγητό, ατομικό ευπρεπισμό, ξενοδοχεία, κ.λπ.) σε ποσοστό 21,2% (1998). Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ποσοστό των καταναλωτικών δαπανών για είδη διατροφής, ποτά και καπνό, παρόλο που παραμένει το υψηλότερο (και από τα υψηλότερα στην ΕΕ), έχει υποχωρήσει στο 21,7% του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης (το 1988 υπερέβαινε το 25%). Η κατηγορία που περιλαμβάνει δαπάνες για Στέγαση, Υδρευση, Καύσιμα και Φωτισμό (περιλαμβάνονται δαπάνες πραγματικών και τεκμαρτών ενοικίων, επισκευών και συντήρησης ακινήτων, καυσίμων, ύδρευσης και ηλεκτρισμού) εμφανίζει σχετικά υψηλό ποσοστό συμμετοχής που κυμαίνεται στο 18% του συνόλου. Σημαντικό μερίδιο, κατά το 1998 στη συνολική ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη, καταλαμβάνουν οι δαπάνες Ενδυσης και Υπόδησης που, παρά τη μείωση που εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια, συμμετέχουν στο σύνολο με ποσοστό 10%⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ Στην καταναλωτική δαπάνη περιλαμβάνονται και οι πιθανές απολαβές σε είδος ή κατανάλωση από ίδια παραγωγή, που συνυπολογίζονται τόσο στους Εθνικούς Λογαριασμούς όσο και στις Ερευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών και θεωρούνται οι βασικές πηγές στοιχείων ανάλυσης της εγχώριας ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών.

⁽⁷⁾ Θα πρέπει να τονισθεί ότι η μείωση του καταναλωτικού μεριδίου σε καμία περίπτωση δεν συνδέεται

Διάγραμμα 1. Διάρθρωση της Καταναλωτικής Δαπάνης στην Ελλάδα: 1988-1998
(σε ποσοστά επί της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης)

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΥΕ (ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ)

με μείωση της καταναλωτικής δαπάνης, καθώς αυτό συμβαίνει μόνο στην περίπτωση που οι κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που εξετάζονται, χαρακτηρίζονται ως κατώτερες (inferior goods). Στην παρούσα εργασία καμία κατηγορία δεν εμφανίζει το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό.

Από τις ομάδες με σημαντικό μερίδιο στο σύνολο της τελικής καταναλωτικής δαπάνης είναι η κατηγορία των δαπανών Μεταφορών και Επικοινωνιών (περιλαμβάνονται δαπάνες αγοράς, συντήρησης και κίνησης ιδιωτικών μέσων μεταφοράς και υπηρεσιών μεταφοράς με αμοιβή) με ποσοστό 10,6%. Αντίθετα, χαμηλό αναλογικά ποσοστό καταναλωτικής δαπάνης εμφανίζουν οι κατηγορίες των δαπανών Υγείας, Αναψυχής, Διασκέδασης, Εκπαίδευσης και Μόρφωσης, καθώς και Διαρκών Αγαθών Οικιακής Χρήσης. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και για τις τρεις προαναφερθείσες κατηγορίες, η εξέλιξη των καταναλωτικών τους μεριδίων βαίνει αυξανόμενη τα τελευταία χρόνια, διαγράφοντας δυναμική πορεία. Ειδικότερα, οι δαπάνες Υγείας παρουσιάζουν αυξητική τάση, η οποία σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την επέκταση των ιδιωτικών θεραπευτηρίων, καθώς και της φαρμακευτικής δαπάνης που αποτελούν ένα τμήμα των δαπανών αυτής της κατηγορίας.

3. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Η ολοκληρωμένη ανάλυση της δομής της τελικής ζήτησης στην Ελλάδα, με σκοπό τον εμπειρικό προσδιορισμό των ελαστικοτήτων τιμών και εισοδήματος για κάθε κατηγορία, απαιτεί την οικονομετρική ανάλυση μιας σειράς συστημάτων κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης σε στάδια, καθώς είναι πρακτικά αδύνατο να συμπεριληφθούν σ' ένα σύστημα όλα τα αγαθά και οι υπηρεσίες στα οποία κατανέμεται η συνολική καταναλωτική δαπάνη. Συγκεκριμένα, στην ολοκληρωμένη μελέτη του IOBE, τα αγαθά και οι υπηρεσίες κατανέμονται σε έντεκα (11) επιμέρους συστήματα συνδεδεμένα μεταξύ τους, αλλά στο τρέχον κείμενο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για το βασικό σύστημα κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης σε 8 κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών.

Το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των ελαστικοτήτων είναι το Γραμμικοποιημένο Σχεδόν Ιδανικό Σύστημα Ζήτησης (Linearised Almost Ideal Demand System-LAIDS) των Deaton και Muellbauer, (1980a,b)⁽⁸⁾ σε μορφή Υποδείγματος Διόρθωσης Σφάλματος⁽⁹⁾ (βλέπε, Karagiannis και Mergos, 2002)⁽¹⁰⁾.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ (ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ – ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ)

Με βάση οικονομετρικές εκτιμήσεις, η ευαισθησία του μέσου Έλληνα καταναλωτή σε αύξηση του διαθέσιμου για κατανάλωση εισοδήματος (μεταβολές της καταναλωτικής δαπάνης σε κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών σε μεταβολές του εισοδήματος) είναι χα-

⁽⁸⁾ DEATON, A.S. AND J. MUELLBAUER, (1980a), *An Almost Ideal Demand System*, American Economic Review, 70, 312-326.

DEATON, A.S. AND J. MUELLBAUER, (1980b), *Economics and Consumer Behavior*, Cambridge University Press, New York.

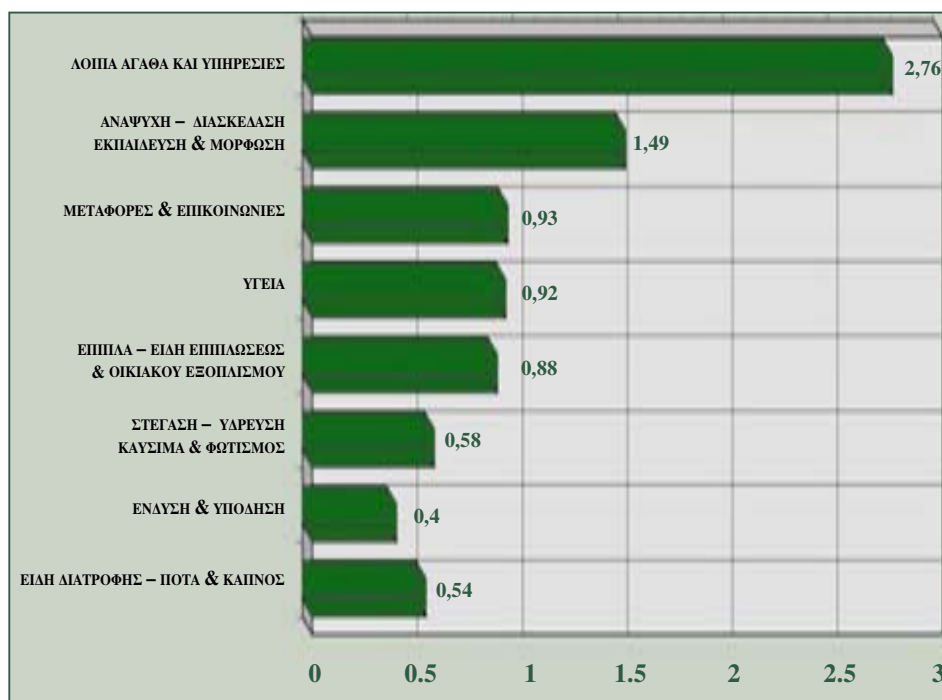
⁽⁹⁾ Για την οικονομετρική εκτίμηση των ελαστικοτήτων, χρησιμοποιήθηκαν ετήσιες χρονολογικές σειρές καταναλωτικών δαπανών που καλύπτουν την περίοδο 1965-1998. Για την αποφυγή του φαινομένου των “κίβδηλων παλινδρομήσεων” (spurious regressions) πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι στασιμότητας (unit root tests) των χρονολογικών σειρών (μεταβλητών) του υποδείγματος και έλεγχοι συνολοκλήρωσης (cointegration) με σκοπό την κατασκευή Υποδείγματος Διόρθωσης Σφάλματος (Error Correction Model), το οποίο περιγράφεται από τη σχέση (1).

⁽¹⁰⁾ KARAGIANNIS, G. AND G.J. MERGOS, (2002), *Estimating theoretically consistent demand systems using cointegration techniques with application to Greek food data*, Economics Letters, (74)2, 137-143.

μηλή (<1) σε κατηγορίες αγαθών που χαρακτηρίζονται ως βασικές για τη διαβίωση (είδη διατροφής, ποτά και καπνός, ένδυση και υπόδηση, στέγαση, ύδρευση, καύσιμα και φωτισμός) και *υψηλή* (>1) για τις κατηγορίες των δαπανών αναψυχής, διασκέδασης, εκπαίδευσης και μόρφωσης (1,5) καθώς και των διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών (2,8).

Διάγραμμα 2. Ελαστικότητες Εισοδήματος - Δαπάνης

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ – ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΔΑΠΑΝΗ)

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Ο πυρήνας των προβλέψεων περιλαμβάνει ένα υπόδειγμα που βασίζεται στις ποσοτικές εκτιμήσεις των αντιδράσεων των καταναλωτών σε μεταβολές των τιμών και του εισοδήματος, των συνηθειών στην κατανάλωση, καθώς και των προτιμήσεων. Η σημαντικότερη παράμετρος στα πλαίσια του υποδείγματος είναι το πραγματικό εισόδημα και οι επιπτώσεις της διαχρονικά ανοδικής τάσης του στη διάρθρωση της καταναλωτικής δαπάνης αγαθών και υπηρεσιών.

Η διενέργεια προβλέψεων βασίζεται σε τρία (3) εναλλακτικά σενάρια αύξησης του πραγματικού διαθέσιμου προς κατανάλωση εισοδήματος για την περίοδο 1999-2010: (α) το πιο πιθανό σενάριο στο οποίο λαμβάνονται υπόψη οι αλλαγές που αναμένεται να επέλθουν στο πραγματικό διαθέσιμο για κατανάλωση εισόδημα, μέσα από προβλέψεις που διαμορφώνονται από την ΕΕ (αύξηση 3% κατ' έτος), (β) το αισιόδοξο σενάριο το οποίο δεν αποκλίνει ιδιαίτερα από το πιο πιθανό σενάριο όσον αφορά τις βασικές του υποθέσεις και υποθέτει αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος 3,5% κατ' έτος και (γ) το απαισιόδοξο σενάριο, που αποτελεί προέκταση του πιο πιθανού σεναρίου με τις εκτιμήσεις για την ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη να μετακινούνται προς τα κάτω (αύξηση 1,5% κατ' έτος).

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής των επιμέρους σεναρίων πολιτικής μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις επιπτώσεις του αυξητικού ρυθμού μεταβολής της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης στις βασικές καταναλωτικές κατηγορίες. Η δεύτερη ομάδα αποτελεσμάτων εξετάζει τις επιπτώσεις στις επιμέρους κατηγορίες δαπάνης, που συνθέτουν τις βασικές καταναλωτικές ομάδες του πρώτου επιπέδου ανάλυσης (π.χ. ένδυση, υπόδηση, εκπαίδευση, καπνός, κ.λπ.).

Τα αποτελέσματα των τριών σεναρίων, όσον αφορά στο πρώτο επίπεδο ανάλυσης, παρουσιάζονται στον **Πίνακα 1**, που αποτυπώνει τις πιθανές τάσεις των μεριδίων καταναλωτικής δαπάνης των βασικών κατηγοριών με βάση το πιο πιθανό σενάριο αύξησης του εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα, αύξηση του μεριδίου της καταναλωτικής δαπάνης παρουσιάζουν οι κατηγορίες *Ένδυσης και Υπόδησης* (εμφανίζει αύξηση σε όλα τα υπό εξέταση σενάρια), *Διαρκών Αγαθών Οικιακής Χρήσης, Υγείας* (προσεγγίζοντας το 6,1% της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης το 2010) και *Μεταφορών και Επικοινωνιών* (11,4% το 2010 από 10,6% το 1998). Αντίθετα, μείωση προβλέπεται για το μερίδιο των δαπανών για *Είδη Διατροφής, Ποτά και Καπνό* (18,7% το 2010) και για τις δαπάνες για *Στέγαση, Υδρευση, Καύσιμα και Φωτισμό* (17,4% το 2010). Τέλος, οι δαπάνες *Αναψυχής, Διασκέδασης, Εκπαίδευσης και Μόρφωσης* αναμένεται να εμφανίσουν σχετική στασιμότητα διαχρονικά όπως και αυτές που αφορούν στα Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες.

Πίνακας 1. Προβλεπόμενη Διάρθρωση της Καταναλωτικής Δαπάνης: 2010
(πιο πιθανό σενάριο - σε ποσοστά επί της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης)

	1988	1998	2010	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΤΑΣΗ
Είδη Διατροφής, Ποτά & Καπνός	25,6	21,7	18,7	Πτωτική
Ένδυση και Υπόδηση	11,9	10,0	11,6	Ανοδική
Στέγαση, Υδρευση, Καύσιμα & Φωτισμός	16,6	17,7	17,4	Οριακά Πτωτική
Επιπλα, Είδη Επιπλώσεως & Οικιακού Εξοπλισμού	7,4	6,3	6,7	Οριακά Ανοδική
Υγεία	4,1	5,9	6,1	Οριακά Ανοδική
Μεταφορές & Επικοινωνίες	10,9	10,6	11,4	Ανοδική
Αναψυχή, Διασκέδαση, Εκπαίδευση & Μόρφωση	6,1	6,6	6,7	Οριακά Ανοδική
Λοιπά Αγαθά & Υπηρεσίες	17,3	21,2	21,4	Οριακά Ανοδική

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΥΕ (ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ) ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν σύντομα οι εξελίξεις στις υποκατηγορίες που τροφοδοτούν τις αλλαγές, που εμφανίζονται στις βασικές κατηγορίες καταναλωτικής δαπάνης και αποτελούν επίσης αντικείμενο της μελέτης. Ειδικότερα, τη μείωση του μεριδίου της κατηγορίας *Είδη Διατροφής, Ποτά και Καπνός* προκαλεί η πτώση του μεριδίου των *Ειδών Διατροφής* και πιο συγκεκριμένα οι υποκατηγορίες *Ψωμί/Δημη-*

τριακά, Λίπη/Ελαια και Πατάτες/Λοιπά Τρόφιμα. Σε αύξηση του μεριδίου της κατηγορίας *Ενδυσης και Υπόδησης* οδηγεί η αύξηση που εμφανίζεται στην υποκατηγορία της *Ενδυσης*. Την οριακή μείωση του μεριδίου της κατηγορίας δαπανών *Στέγασης, Υδρευσης, Κανσίων και Φωτισμού* κατευθύνει η υποκατηγορία των δαπανών *Στέγασης και Υδρευσης*. Την οριακή αύξηση του μεριδίου καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας δαπανών των *Διαρκών Ειδών Οικιακής Χρήσης* οδηγεί κατά κύριο λόγο η υποκατηγορία *Συσκευές Οικιακής Χρήσης και Υαλικών* αλλά και αυτή των *Λοιπών Δαπανών Οικιακής Χρήσης* (υπηρεσίες). Την οριακή αύξηση του μεριδίου καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας δαπανών *Υγείας* προσδιορίζουν οι δαπάνες *Νοσοκομειακής Περίθαλψης* καθώς και *Παραϊατρικών Υπηρεσιών Υγείας*. Την οριακή αύξηση του μεριδίου καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας *Μεταφορών και Επικοινωνιών* οδηγεί η έντονη αύξηση που παρουσιάζει το μερίδιο της υποκατηγορίας *Ιδιωτικά Μέσα Μεταφοράς*. Την οριακή αύξηση του μεριδίου καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας *Αναψυχή, Διασκέδαση, Εκπαίδευση και Μόρφωση* οδηγεί η αύξηση του μεριδίου για *Βιβλία και Εκπαίδευση*. Τέλος, την οριακή αύξηση του μεριδίου καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας *Λοιπά Αγαθά και Υπηρεσίες* οδηγεί η αύξηση του μεριδίου των *Ειδών Ατομικού Ευπρεπισμού και Ξενοδοχείων*.

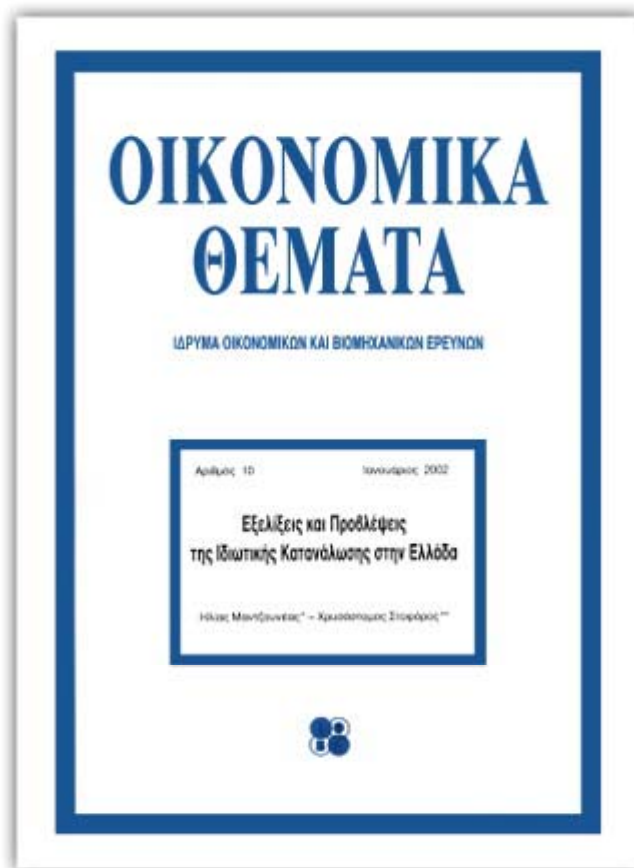
Ωστόσο, η μείωση των σχετικών ποσοστών συμμετοχής για ορισμένες επιμέρους κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών στη συνολική καταναλωτική δαπάνη δεν συνεπάγεται και τη μείωση της πραγματικής καταναλωτικής δαπάνης γι' αυτές τις κατηγορίες. Ετσι με βάση το υπόδειγμα προβλέπονται και οι μεταβολές της πραγματικής καταναλωτικής δαπάνης της περιόδου 1998-2010. Η εξέλιξη αυτή, είναι κυρίως το αποτέλεσμα της συνεχούς αύξησης του εθνικού εισοδήματος κατά την τρέχουσα δεκαετία και της βελτίωσης, φυσικά, του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Χαρακτηριστικό είναι ότι, σύμφωνα με το πιο πιθανό σενάριο της μελέτης, το σύνολο της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης, μεταξύ του 1998 και του 2010, θα αυξηθεί κατά 42%. Ειδικότερα, όσον αφορά την πραγματική καταναλωτική δαπάνη για τις επιμέρους κατηγορίες με βάση τα σενάρια, η μελέτη προβλέπει ότι την υψηλότερη αύξηση (63% στο πιο πιθανό σενάριο συνολικά για την περίοδο 1998-2010) της πραγματικής καταναλωτικής δαπάνης θα παρουσιάσει η κατηγορία ειδών *Ενδυσης και Υπόδησης*. Επιπλέον, ισχυρές ανοδικές τάσεις καταγράφονται στις κατηγορίες των δαπανών *Αναψυχής, Διασκέδασης, Εκπαίδευσης και Μόρφωσης* (26%-53%), *Μεταφορών και Επικοινωνιών* (22%-60%) και δαπανών *Στέγασης, Υδρευσης, Κανσίων και Φωτισμού* (29%-61%). Αντίθετα, οι μικρότερες αυξήσεις της πραγματικής καταναλωτικής δαπάνης αναμένονται στις κατηγορίες των *Ειδών Διατροφής, Ποτών και Καπνού* (15%-30%) και των *Διαρκών Αγαθών Οικιακής Χρήσης* (5%-28%).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός του παρόντος κειμένου ήταν η σύντομη περιγραφή, ανάλυση και προβολή στο μέλλον του καταναλωτικού προτύπου του μέσου Ελληνικού νοικοκυριού για τις βασικές κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που συνθέτουν τη συνολική ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη. Προκειμένου να γίνει μία ολοκληρωμένη προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε τόσο η δυναμική μορφή του υποδείγματος AIDS όσο και ένα συνθετικό υπόδειγμα προβλέψεων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης βασίστηκαν σε εναλλακτικά σενάρια όσον αφορά την

εξέλιξη της καταναλωτικής δαπάνης στο μέλλον. Οι επιπτώσεις της αύξησης της δαπάνης ποικίλουν αλλά η βασική αλλαγή συνδέεται με τη μείωση του μεριδίου των κατηγοριών κάλυψης βασικών αναγκών (π.χ. τρόφιμα) και την παράλληλη άνοδο του μεριδίου για τα αγαθά και υπηρεσίες που καλύπτουν δευτερεύουσες ανάγκες των νοικοκυριών (π.χ. ιδιωτικά μέσα μεταφοράς).

Ολοκληρώνοντας, πρέπει να αναφερθεί ότι το καταναλωτικό πρότυπο του μέσου ελληνικού νοικοκυριού διαμορφώνεται εκτός των οικονομικών παραγόντων (τιμές, εισόδημα) από μία σειρά κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, η έντονη συμμετοχή της γυναίκας στην αγορά εργασίας, η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού, η ανεργία και οι επιπτώσεις της στις επιμέρους ηλικιακές ομάδες κ.ά., διαμορφώνουν ένα πρότυπο κατανάλωσης όπου για παράδειγμα, το έτοιμο φαγητό και το φαγητό εκτός οικίας καταλαμβάνουν όλο και υψηλότερη θέση σε μερίδιο δαπάνης των νοικοκυριών με άμεση μείωση της κατανάλωσης τροφίμων εντός οικίας. Συνεπώς, η κουλτούρα κατανάλωσης αναμένεται να παρουσιάσει μεταβολές κατά τη δεκαετία που διανύουμε οι οποίες θα αποτελούν ανάμεσα στους άλλους παράγοντες και έκφραση της σύγκλισης σε επίπεδο κοινωνιών με τις ανεπτυγμένες οικονομίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ.

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
Τσαμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα • Τηλ.: 010.9211.200-10 • Fax: 010.9233.977

IOBE